

MILLIY KOMPANIYALARNING XORIJIY QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORLARIGA KIRISH IMKONIYATLARI VA STRATEGIYALARI

Shoakbarova Umidaxon Toir qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

E-mail: nosirovaumida3635@gmail.com

Tel.: +998 97 034 55 53

(1-sho'ba. Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy
tadbirkorlik strategiyalari va biznes modellari)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20421949>

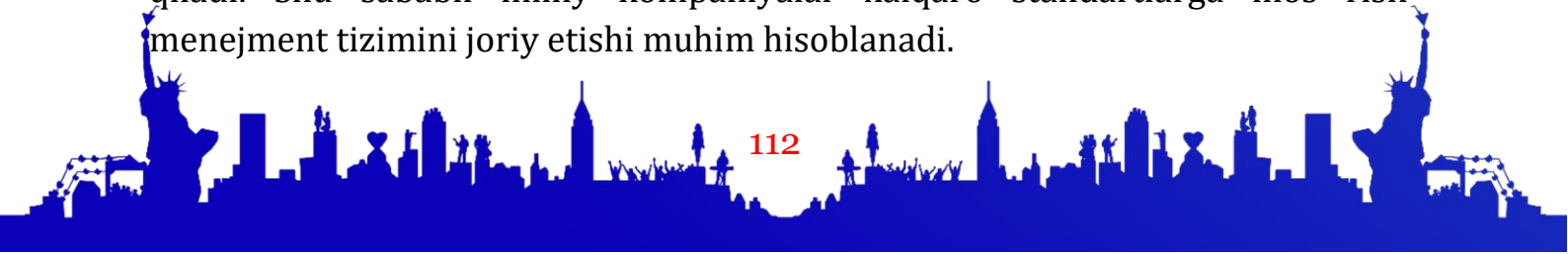
Globallashuv jarayonlari sharoitida milliy kompaniyalar faoliyatini xalqaro miqyosda kengaytirish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xorijiy qimmatli qog'ozlar bozorlariga chiqish kompaniyalarga katta hajmdagi investitsiyalarni jalb qilish, brend qiymatini oshirish hamda xalqaro raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkonini beradi. Shu sababli kapital bozorlarini diversifikatsiya qilish va xalqaro moliyaviy resurslardan foydalanish strategik ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida ham milliy kompaniyalarni xalqaro kapital bozorlariga olib chiqish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. "O'zbekiston — 2030" strategiyasida yirik korxonalarni IPO orqali xususiylashtirish, kapital bozorini rivojlantirish hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bu esa mamlakat korporativ sektorining global moliya tizimiga integratsiyalashuvini jadallashtirishga xizmat qiladi.

Xorijiy qimmatli qog'ozlar bozorlariga chiqishning asosiy shakllaridan biri — IPO (Initial Public Offering) hisoblanadi. Kompaniyalar o'z aksiyalarini xalqaro fond birjalarida joylashtirish orqali uzoq muddatli kapitalni jalb qilishi mumkin. Bundan tashqari, depozitar tilxatlar (ADR, GDR), obligatsiyalar chiqarish va strategik investorlarni jalb qilish kabi vositalar ham keng qo'llaniladi.

Biroq milliy kompaniyalar uchun xalqaro bozorga chiqishda bir qator muammolar mavjud. Avvalo, korporativ boshqaruvning xalqaro standartlarga to'liq mos emasligi investorlar ishonchini pasaytiradi. Moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, audit sifati va axborot oshkoraligi yuqori talablar darajasida bo'lishi zarur. Ikkinchidan, kompaniyalarning kredit reytinglari va bozor kapitalizatsiyasi pastligi ham investitsion jozibadorlikni cheklaydi.

Uchinchi muammo — valyuta va siyosiy risklarning mavjudligidir. Xorijiy investorlar barqaror makroiqtisodiy muhit va aniq huquqiy kafolatlarni talab qiladi. Shu sababli milliy kompaniyalar xalqaro standartlarga mos risk-menejment tizimini joriy etishi muhim hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli IPO o'tkazgan kompaniyalar odatda uzoq muddatli strategiya asosida tayyorgarlik ko'radi. Korporativ boshqaruvni takomillashtirish, moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga o'tkazish, mustaqil direktorlar institutini joriy etish hamda investorlar bilan faol kommunikatsiya o'rnatish muhim omillar hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar ham kompaniyalarning xalqaro kapital bozorlariga chiqish jarayonini soddalashtirmoqda. Onlayn savdo platformalari, raqamli investitsiya vositalari va global moliyaviy infratuzilmaning rivojlanishi investorlarga geografik cheklovlarsiz investitsiya kiritish imkonini bermiqda. Bu esa milliy kompaniyalar uchun yangi moliyalashtirish manbalarini ochadi.

O'zbekistonda yirik davlat korxonalarini xususiylashtirish va IPO orqali kapital bozoriga chiqarish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon milliy kompaniyalar uchun xalqaro bozorga chiqish tajribasini shakllantiradi hamda investorlar ishonchini oshiradi. Shuningdek, mahalliy fond bozorining rivojlanishi ham xalqaro integratsiya uchun muhim zamin yaratadi.

Kelgusida milliy kompaniyalarning xorijiy qimmatli qog'ozlar bozorlariga muvaffaqiyatli kirishi uchun quyidagi strategiyalar muhim ahamiyatga ega: korporativ boshqaruvni takomillashtirish, xalqaro audit standartlarini joriy etish, kredit reytingini oshirish, investorlar bilan samarali aloqalarni yo'lga qo'yish hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash.

Xulosa qilib aytganda, milliy kompaniyalarning xalqaro kapital bozorlariga chiqishi mamlakat iqtisodiyotining investitsion jozibadorligini oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi hamda innovatsion rivojlanishni jadallashtiradi. Bu jarayon O'zbekistonning global moliya tizimiga integratsiyalashuvi va barqaror iqtisodiy o'sishiga xizmat qiladi.

1-jadval. Milliy kompaniyalarning xorijiy qimmatli qog'ozlar bozorlariga chiqish omillari

No	Omillar	Mazmuni	Kutilayotgan natija
1	Korporativ boshqaruv	Xalqaro standartlarga mos boshqaruv tizimi	Investorlar ishonchi oshadi
2	Moliyaviy shaffoflik	IFRS asosida hisobot va audit	Investitsiya jozibadorligi ortadi
3	Kredit reytingi	Xalqaro reyting agentliklari bahosi	Kapital jalb qilish osonlashadi
4	Bozor infratuzilmasi	Fond birjalari va savdo platformalari	Savdo hajmi kengayadi

5	Davlat qo'llab-quvvatlashi	Xususiylashtirish va IPO dasturlari	Global integratsiya kuchayadi
---	----------------------------	-------------------------------------	-------------------------------

Manba: Muallif tomonidan ilmiy manbalar asosida tuzilgan.

Jadvalda milliy kompaniyalarning xorijiy qimmatli qog'ozlar bozorlariga chiqish jarayoniga ta'sir etuvchi asosiy omillar hamda ularning iqtisodiy ahamiyati yoritilgan. Ushbu omillar kompaniyaning xalqaro investorlar oldidagi ishonchligini, moliyaviy barqarorligini va raqobatbardoshligini belgilovchi muhim shartlar hisoblanadi.

Avvalo, korporativ boshqaruv tizimining xalqaro standartlarga mosligi investorlar uchun asosiy mezonlardan biridir. Mustaqil direktorlar instituti, kuzatuv kengashi faoliyati va strategik boshqaruvning shaffofligi kompaniyaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi hamda investorlar ishonchini oshiradi. Moliyaviy shaffoflik esa IFRS asosida tuzilgan hisobotlar va mustaqil audit orqali ta'minlanadi. Bu investorlar uchun kompaniyaning moliyaviy holatini aniq baholash imkonini beradi.

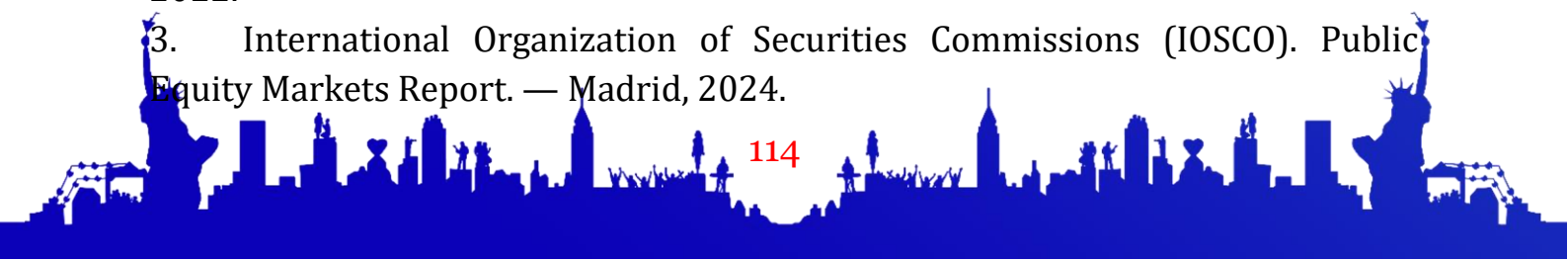
Kredit reytingi kompaniyaning qarz majburiyatlarini bajarish qobiliyatini aks ettiradi va xalqaro kapital bozorlarida mablag' jalb qilish shartlarini belgilaydi. Yuqori reyting kompaniyaga past foiz stavkalarida kapital jalb qilish imkonini beradi hamda investitsiya risklarini kamaytiradi.

Bozor infratuzilmasi, jumladan rivojlangan fond birjalari, kliring tizimlari va savdo platformalari, qimmatli qog'ozlar muomalasining samarali tashkil etilishini ta'minlaydi. Zamonaviy raqamli savdo tizimlari investorlarning geografik cheklovlarsiz operatsiyalarni amalga oshirishiga imkon yaratadi va likvidlikni oshiradi.

Davlat tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash, xususan xususiylashtirish dasturlari, IPO tashabbuslari va huquqiy islohotlar milliy kompaniyalarning global moliya tizimiga integratsiyalashuvini jadallashtiradi. Umuman olganda, jadvalda keltirilgan omillarning o'zaro uyg'un rivojlanishi kompaniyalarga xalqaro kapital bozorlaridan samarali foydalanish, investitsiya oqimini ko'paytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. World Bank. Global Capital Markets Development Report. — Washington, 2023.
2. OECD. Corporate Governance and Capital Market Development. — Paris, 2022.
3. International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Public Equity Markets Report. — Madrid, 2024.

4. Fabozzi F. Equity Markets and Portfolio Theory. — New Jersey, 2021.
5. Brealey R., Myers S., Allen F. Principles of Corporate Finance. — New York, 2022.

